

İSLÂM

Giriş

“İslâm” kelimesi, harp ve çekişmenin zıddı olan barış, huzur, Allah’a boyun eğip teslim olma, güven verme, diğer insanları rahata kavuşturma, ihlâs ve samimiyet gibi mânâlara gelir.

İslâm, bütün mahlûkâtı yaratan ve onların varlığını devam ettiren Allah Teâlâ’nın insanlara gönderdiği son dindir. Bu din ile Cenâb-ı Hak, insanların nasıl bir hayat yaşarlarsa daha mes’ûd olacaklarını ve ebedî olan ilâhî nimetlere kavuşacaklarını beyân etmektedir. İnsanlar, Allah’ın sözüne tam olarak inanıp güvenmelidirler. Zîrâ her şeyi yaratan ve onlara sâhip oldukları bütün hususiyetleri bahşeden O’dur. O hâlde insanların nasıl daha huzurlu ve güzel bir hayata sahip olabileceğini en iyi bilen de Allah Teâlâ’dır.

Cenâb-ı Hak, gönderdiği dîn ile insanlara bazı vazifeler yüklemiş, emir ve nehiylerde bulunmuştur. Ancak bütün bunlar kendi ihtiyâcı sebebiyle değildir. Zîrâ O, zengindir, bütün mülkün sâhibidir ve bütün âlemlerden müstağnidir. Cenâb-ı Hak, İslâm’ı, insanların ihtiyaçlarını karşılamak, onlara faydalar sağlamak ve bu menfaatlerin ebediyyen ve muntazaman devamına medâr olacak yolu göstermek için göndermiştir.

Diğer taraftan insanlar Allah’ın gönderdiği dîne tâbî olarak O’na karşı şükür borçlarını edâ etmiş olurlar. Zira her insan, hayatta iki nevi nimetin ortasındadır. Cenâb-ı Hakk’ın **Rahmân** sıfatının eseri olmak üzere evvelâ kendisine yaratılıştaki bahşedilmiş bir takım büyük nimetler vardır. İkinci olarak; pederinin sulbünden başlayarak vazîfe-perver bir takım insanların gayretleriyle nâil olduğu birçok nimetler de vardır. İnsan bu nimetler sayesinde ki mevcudat içinde “Hürüm, istediğimi yapabilirim” diyebileceği bir kemâl mertebesine gelir. İşte insan kendisine bu nimetleri veren Allah’a borçludur ve bu nimetler ona bazı vazifeler yüklemektedir. İnsanın bundan sonra hür irâdesiyle yapacağı amellerinin, istikbâldeki hayatıyla pek sıkı bir alâkası vardır. Fiillerinin neticesinde ya nîmetlere nâil olacak ya da cezaya çarptırılacaktır. Her akıllı insan bunu kendi idrakiyle kolayca kavrayabilecek durumda iken Cenâb-ı Hak büyük bir lütufta bulunarak peygamberler ve kitaplar göndermek sûretiyle dünya ve âhiretle alâkalı bilgileri vermiş ve insanları irşâd ederek işlerini kolaylaştırmıştır.

İşte bu tür nimetlerin sahibi olan Cenâb-ı Hakk'a büyük bir ihlâs ile hamd ve şükür etmenin lüzûmunu idrâk etmek, İslâm'da “**kulluk**” denilen ilk vazifedir ve bütün vazifelerden önce gelir.

Peki, insanlar İslâm'ın Allah Teâlâ tarafından gönderilen bir din olduğuna nasıl emîn olabilirler?

Allah Teâlâ, dînini kullarına tebliğ etmek için insanlar arasından son derece ulvî bir ahlâka sahip olan üstün kâbiliyetli elçiler seçmiştir. Allah'ın son elçisi de Rasûlullah Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafâ'dır, sal-lalâhu aleyhi ve sellem. Allah tarafından seçilen peygamberler, Allah'ın kelâmını insanlara getirirler. Bu sözlerin Allah'a âit olduğunu ispat etmek için de mucizeler gösterirler. Yani sâdece Cenâb-ı Hakk'ın gücünün yeteceği, normalde insanların yapamayacağı bazı hârikulâde hâdiseler gösterirler. Bunun mânâsı şudur:

Peygamber, “Allah'ım, ben doğru söylüyorsam, şu söylediklerim senin sözlerin ise, bunu tasdik etmek üzere insanların yapamayacağı şu hâdiseyi gerçekleştir!” diye dua eder. Cenâb-ı Hak da peygamberinin doğru söylediğini tasdik mâhiyetinde o hârikulâde hâdiseyi gerçekleştirir. Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'ın elindeki asânın ejderhaya dönüşüp sihirbazların sihirlerini yutması, Hazret-i İsâ -aleyhisselâm-'ın “Allah'ın izniyle kalk!” diyerek ölüleri diriltmesi gibi...

Son Peygamber Hazret-i Muhammed -aleyhisselâm-'ın da böyle pek çok mûcizeleri mevcuttur.

Peki, bu mûcizelerin doğruluğunu nasıl anlarız? Peygamber Efendimiz'in mûcizeleri kitaplara kaydedilmiş ve en sağlam ilmî usullerle bugüne kadar nakledilmiştir. Bunlar târih boyunca sayısız âlimin tahkîk ve tasdi-kindenden geçmiştir. Meseleye insafla yaklaşan insanların Târih ve Hadîs ilimlerinin netîcelerine güvenmesi lâzımdır.

Peygamber Efendimiz'in en büyük mûcizesi ise Kur'ân-ı Kerîm'dir. Kur'ân ise diğer mûcizelerden daha sağlam ve daha hassas usullerle bugünlere gelmiştir. Târîhî vesîkalar hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde bunu ortaya koymaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'i inceleyen âlimler, onun başka yönlerden de mûcize olduğunu görmektedirler. Kur'ân-ı Kerîm; belâğat, fesâhat, gaybdan haber verme, ilmî keşiflere işâret etme gibi muhtelif yönleriyle ilim ve ihtisas sahibi kişileri şaşırtmaya devam etmektedir.

İslâm Huzûr ve Selâmet Dînidir

Engin merhamet sâhibi olan Yüce Rabbimiz, insanlar ve hayvanlar başta olmak üzere bütün mahlûkâtın huzûr ve selâmet içinde olmasını arzu etmektedir. Bunu sağlama vazifesini de insana yüklemiştir. İnsan, öncelikle kendisinin, sonra da hayvanların ve diğer varlıkların huzûrunu temin etmeyi ana gâye edinmelidir.

Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurur:

“Ey iman edenler! Hep birden bütün benliğinizle Allah’a teslim olup itaat ederek sulh ve selâmete (İslâm’a) girin ve onun bütün hükümlerine riâyet edin! Şeytanın adımlarını izlemeyin! Çünkü o, size apaçık bir düşmandır.” (el-Bakara 2/208)

Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

*“Mü'min bal arısına benzer. Arı; dâimâ temiz olan şeyleri yer, temiz olan şeyler ortaya koyar, temiz yerlere konar ve nâzik davrandığı için konduğu yere zarar vermez, orayı kırıp bozmaz. Düştüğünde ise kırılmaz, bozulmaz.”*¹

Bal arısı, son derece mâhir, hâzık, akıllı, faydalı, mütevâzı bir varlıktır. Geceleri bile çalışır. Hep temiz ve güzel şeyler yer. Gıdâsını çiçeklerin üzerinden toplar. Başlarındaki beye, yani idarecilerine itaat eder. Kimseye bir eziyeti, zahmeti ve zararı yoktur. Pis şeylerden uzak durur, başkasının kazancını yemez.

İşte mü'min de aynen bal arısı gibi helâl mal kazanır, helâl yiyecekler yer ve nezih mekânlarda bulunur. Bulduğu her yerde gönlünden rahmet tevzî eder. Kimseyi incitmez ve kimseden incinmez. Bir hatâ yaptığında hemen doğruyu görüp kendini düzeltir, dâimâ şahsiyetini ve vakârını muhâfaza eder. Tevâzû sahibi olup herkesin iyiliği için çalışır. Zulümden, gafletten, fitneden, haramlardan, nefsin hevâ ve heveslerinden uzak durur.

Bir gün Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

“Vaktiyle bir kişi yolda giderken çok susadı. Bir kuyu buldu, içine indi, su içti ve dışarı çıktı. Bir de ne görsün; bir köpek, dili bir karış dışarı-

¹ Bkz. Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, II, 199; Hâkim, I, 147; Beyhakî, *Şuab*, V, 58; Süyûtî, *el-Câmi*, no: 8147.

da soluyor ve susuzluktan nemli toprağı yalayıp duruyordu. O kişi kendi kendine:

«–Bu köpek de tıpkı benim gibi pek susamış!» diye içinde bir vicdan muhâsebesi yaptı. Hemen kuyuya indi, ayakkabısını su ile doldurdu, onu ağzına alarak yukarıya çıktı ve köpeğı suladı. Onun bu hareketinden Allah Teâlâ râzı oldu ve günahlarını affetti.”

Sahâbîler hayretle:

“–Ey Allâh’ın Rasûlü! Bizim için hayvanlardan dolayı da sevap var mıdır?” diye sordular.

Rasûl-i Ekrem Efendimiz:

“–*Her canlı sebebiyle sevap vardır.*” buyurdular. (Buhârî, Şürb, 9; Müslim, Selâm, 153)

Sevâde bin Rebî -radıyallâhu anh- şu muhteşem incelik ve merhamet misâlini nakleder:

“Peygamber Efendimiz’in huzûr-i âlîlerine çıkıp bir şeyler istedim. Bana birkaç deve verilmesini söyledi. Sonra da şu tavsiyede bulundu:

«–*Evine döndüğün zaman hâne halkına söyle, hayvanlara iyi baksınlar, yemlerini güzelce versinler! Yine onlara tırnaklarını kesmelerini emret ki süt sağarken hayvanların memelerini incitip yaralamasınlar!*»” (Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 484; Heysemî, Mecmau’z-zevâid, V, 168, 259, VIII, 196)

Asbâb-ı kirâmın ileri gelenlerinden **Ebu’d-Derdâ** -radıyallâhu anh- Şam’da ağaç dikmekteydi. Yanına birisi yaklaştı ve hayretle:

“–Sen, Peygamber Efendimiz’in yakın arkadaşı olduğun hâlde, ağaç dikmekle mi meşgul oluyorsun?” dedi. Ebu’d-Derdâ Hazretleri şu cevâbı verdi:

“–Dur bakalım, hakkımda böyle acele hüküm verme! Ben Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-’i şöyle buyururken işittim:

«*Bir kimse ağaç diker de o ağacın meyvesinden bir insan veya Allâh’ın mahlûkâtından herhangi bir varlık yerse bu, o ağacı diken kimse için sadaka olur.*»” (Ahmed bin Hanbel, Müsned, VI, 444. Bkz. Müslim, Müsâkât, 7)

Bir gün Peygamber Efendimiz’in yanından bir cenâze geçmişti. Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“*Rahata ermiş ya da kendisinden kurtulunmuş!*” buyurdular. Sahâbîler:

“–Ey Allâh’ın Rasûlü, «*Rahata ermiş ya da kendisinden kurtulunmuş!*» ifadesinden kasdınız nedir?” diye sordular. Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–*Mü’min bir kul vefât ettiğinde dünyanın yorgunluğundan ve sıkıntılarından rahatlayıp Allâh’ın rahmetine kavuşur. Fâcir biri öldüğünde ise insanlar, beldele, ağaçlar ve hayvanlar ondan kurtulup rahata ererler.*” buyurdular. (Buhârî, Rikâk, 42; Nesâî, Cenâiz, 48; Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, V, 296, 302, 304)

Demek ki Allah’ın râzı olduğu bir müslüman, hayvanlardan ve bitkilerden sonra taşta toprağa da iyi davranır. Cansız varlıkları dahî incitmez.

İslâm, Allâh’ı Tanıma Dînidir

Bütün mahlûkâtı yaratan ve onları muhteşem bir nizâm dâhilinde idâre eden Cenâb-ı Hak, bütün güzel isimleri ve kemâl sıfatları kendisinde toplamıştır. İnsanın hayran kaldığı ve elde etmek istediği ne kadar üstün vasıf varsa, Yüce Rabbimiz onların en zirve hallerine sahiptir. Ve daha insanın idrâk edemediği nice ulvî sıfatları mevcuttur.

Meselâ Allah Teâlâ, “**Rahmân**”dır. Bütün mahlûkâtına baştan nimetler lütfeder ve sayısız ihsanlarda bulunur, hiçbirini ayrı tutmaz. Cenâb-ı Allah “**Rahîm**”dir. Akıl, fikir ve irâde lütfederek seçme özgürlüğü ve hürriyet verdiği insanlara ihsân edeceği nimetleri, onların gayret ve kazançlarına bağlamıştır. Bu sebeple onlara, îmân ve amel-i sâlihlerine göre ihsanlarda bulunur. Hem de Cenâb-ı Hak “**Mâliki yevmi’-d-dîn**”dir. O’nun istikbâlde bir mükâfat ve cezâ günü vardır ve o günün yegâne mâliki kendisidir. Orada insanları hesaba çekecektir. Dünyada yaptıkları işlerle mükâfâta lâyık olduğunu gösterenlere lütuflarda bulunduğu gibi, böyle olmayanlara cezâ verir. Bu sebeple bütün tâzîmler, hürmetler, hamdler, şükürler, senâlar, övgüler ancak O’na mahsûstur. İnsanlar hiçbir şeye boyun eğip el açmamalı, bütün tâzîm ve övgüleri Cenâb-ı Allah’a has kılmalıdır.

İşte insan için en büyük saâdet bu Yüce Zâtı, gücü nisbetinde tanımaktır. Zira onun, Allah’ı hakkıyla tanınması imkânsızdır. Kul, Rabbini ne kadar tanıyabilirse rûhen o kadar yükselir ve Yaratıcısına yaklaşır. En kuv-

vetli ve en zengin makâma sığındığı için de dâimâ rahat ve huzûr içinde olur.

Tevhîd

Allah'ı tanıma (mârifetullah) yolunda en mühim husus O'nun birliğini idrâk edip buna îmân etmektir. İslâm, Yaratan ile yaratılanların mertebelerini net bir şekilde açıklayarak Allah'ın birliğini ortaya koyar ve şirkin bütün yönleriyle bâtıl olduğunu gözler önüne serer. Meselâ birden fazla ilâh olduğu farz edilse bunlar mutlaka birbirleriyle nüfuz mücadelesine başlarlar. Birisi gâlip gelmedikçe kâinatta hiçbir iş yapılamaz, düzen kurulamaz ve insanların mükâfât ve cezâ görmeleri de mümkün olmaz. Zîrâ birinin cezalandırmak istediği insan diğerine sığınabilir. Neticede ortayı bulmak için bunlardan daha güçlü bir reise ihtiyaç duyulur ki böylece tevhîd kendiliğinden ve zarûrî olarak ortaya çıkmış olur. Bu durumda diğerlerinin ilâhlık mertebesinde görülmesinin tam bir tenâkuz olacağı da âşikârdır.

Kudret-i İlâhiye

Biraz durup düşünelim... Etrâfımızda cereyân eden hâdiselere bakalım... Bebeğin oluşumu, doğması, doğduğu anda annenin süt üretmeye başlaması, çocuğun büyümesi, akıl ve idrak sahibi olması...

Göklerin ve yerin insanın yaşamasına müsait bir şekilde yaratılması, insanların aynı anne babadan çoğalmış olmalarına rağmen dillerinin ve renklerinin farklı farklı olması...

İnsanların gece istirahat edip uyumaları, gündüz de rızık temini için gayret etmeleri ve bu vakitlerin bahsedilen işler için en uygun şekilde ayarlanmış olması... Gece ile gündüz, Güneş ile Ay ve bunlardaki şaşmaz nizâm...

İnsana korku ve ümid veren şimşeğin çakması, gökten suyun gâyet muntazam bir şekilde inmesi ve kupkuru, ölmüş gibi görünen toprağı harekete geçirip tekrar diriltmesi...

Göklerin ve yerin çok dakik bir sistem dâhilinde ayakta durması ve içlerindeki sayıya gelmez canlıların yaratılması...

Rüzgârların yağmuru müjdeleyerek esmesi, bulutları muhtelif yerlere sevketmesi, göllerin ve denizlerin oluşması, dağ gibi gemilerin binlerce groston ağırlıklarıyla su üstünde yüzmesi, üzerine yüzlerce uçağın inip kalktığı küçük bir şehir mâhiyetindeki uçak gemilerinin okyanuslarda yol alması, aynı su ve aynı toprakla beslendikleri hâlde farklı farklı bitkilerin yetişmesi...

Bütün canlılara gökten ve yerden rızık verilmesi...

Bütün bunlar bize Allah Teâlâ'nın ilim, kudret ve azametinin nihâyetsizliğini göstermektedir.

Melekler

Allah Teâlâ, melek isminde insandan farklı bir boyutta yaşayan varlıklar yaratmış ve onlara muhtelif vazifeler vermiştir. Meleklerin, insanlar gibi yiyip içme vesâir husûsiyetleri yoktur. Sırf Cenâb-ı Hakk'a ibâdet ve O'nun yüce emirlerine riâyet için yaratıldıklarından, onlara nefis verilmiştir. Bu itibarla hiçbir zaman meleklerden hatâ, isyan ve günah sâdır olmaz. Son derece güçlü ve kuvvetlidirler.

Kitaplar

Cenâb-ı Hak, ilk insan ve ilk peygamber olan Âdem -aleyhisselâm-'dan itibâren beşeriyete emir ve nehiyelerini suhuflar ve kitaplar hâlinde göndermiştir. Bu ilâhî kelâmlar, peygamberler vâsıtasıyla insanlara ulaştırılmış ve öğretilmiştir.

Rivâyetlere göre suhufların onu Âdem -aleyhisselâm-'a, ellisi Şit -aleyhisselâm-'a, otuzu İdris -aleyhisselâm-'a, onu da İbrahim -aleyhisselâm-'a gönderilmiştir.² Büyük kitaplardan Tevrât, Mûsâ -aleyhisselâm-'a; Zebûr, Dâvûd -aleyhisselâm-'a; İncîl, İsâ -aleyhisselâm-'a ve son olarak da Kur'ân-ı Kerîm, Âlemlerin Efendisi olan Hazret-i Muhammed -aleyhisselâm-'a nâzil olmuştur.

---

² İbn-i Kesîr, *Tefsîr*, [en-Nisâ, 163]; İbn-i Nedîm, *Fihrist*, Tahran 1966, s. 24.

Peygamberler

Cenâb-ı Hak, insanlar içinden üstün akıl, zekâ ve ahlâk sahibi bazı kişileri seçerek onları kulları ile kendisi arasında elçi yapmıştır. Onların peygamberlik iddiâsında doğru ve sâdık olduklarını göstermek için de kendilerine bazı mûcizeler vermiştir. Meselâ, Muhammed -aleyhisselâm- kırk senelik ömründe dâima doğru sözlü olduğunu gösterdikten sonra kendisine peygamberlik verilmiş, mûcize olarak da birçok haberler vermiş; bunların bir kısmı hayatında, bir kısmı vefatından sonra tahakkuk etmiş ve istikbâle yalnız âhîret haberleri kalmıştır. Sâir peygamberlerde de mesele böyledir. Ancak Hazret-i Muhammed'in hayâtıyla alâkalı târihî nakillerin sağlamlığını gösteren vesîkaları diğerlerinde bulmak mümkün değildir. Bununla beraber Hazret-i Peygamber'in, her zaman devam eden bir mûcizesi vardır ki Kur'an-ı Kerîm'dir. Kur'an-ı Kerîm, Peygamberimiz'in zamanında olduğu gibi hâlâ insanlara ve cinlere meydan okumaya devam etmektedir:

“Haydi, onun gibi bir sûre getirin!” (el-Bakara 2/23)

“De ki: «Yemin ederim eğer ins ü cinn bu Kur'an'ın mislini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine yardımcı olsalar, bir mislini aslâ getiremezler!” (el-İsrâ 17/88)

Bugüne kadar on dört asır geçtiği halde bu iddiâ yalanlanamamıştır. On dört asırdır doğruluğunu ispat eden bu kelâmın iddiâsı sâbit olmazsa, artık âlemdede hiçbir söze, hiçbir tecrübeye inanmak ihtimâli yoktur.

Nihayetsiz merhamet sahibi olan Allah Teâlâ, kullarının ebedî saâdeti kolayca kazanabilmesi için her ümmete peygamber göndermiştir. Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerîm'de Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e hitâben şöyle buyurur:

“Biz Nûh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yakub'a, esbâta (torunlara), İsâ'ya, Eyyûb'a, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleyman'a da vahyetmiştik. Dâvud'a da Zebûr'u verdik. Daha önce kıssalarını sana anlattığımız peygamberler gönderdik. Sana anlatmadığımız (nice) peygamberler de gönderdik. Allah, Mûsâ ile de doğrudan konuştu.” (en-Nisâ 4/163-164)

Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere îmân etmek ve hürmet göstermek İslâm'ın îmân esaslarındandır.

Hız. Musa -aleyhisselâm-, “ülü'l-azm” diye isimlendirilen büyük peygamberlerdendir. Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadîs-i şeriflerde ismi en çok zikredilen peygamberdir. Kur’ân’ın 34 sûresinde muhtelif vesilelerle 136 defa zikredilir. Hız. Musa’ya, Firavun’a gitmesi emredilince, Allah’tan, kardeşi Harun’u kendisine yardımcı vermesini, vazifesine onu da ortak kılmasını istedi. Bu talebi kabul edilerek **Hız. Harun** -aleyhisselâm-’a peygamberlik lûtfedildi.

İslâm’a göre **Hız. İsa** -aleyhisselâm- da rasullerin en büyükleri olan beş “ülü'l-azm” peygamberden biridir. Kur’ân’ın 15 sûresinde 93 âyette ismi veya bir sıfatı ile zikredilir. **Hız. Meryem** de Kur’ân-ı Kerîm’de 34 yerde zikredilir. Kur’ân’da hiçbir müslüman kadının ismi zikredilmezken Hız. Meryem’e husûsî bir mevki verilerek 19. sûreye onun ismi verilmiştir.

Âhîret

Hayat, dünyadan ibaret değildir. İnsanın mes’ûd olup Cenâb-ı Hakk’ın güzel nimetlerinden istifâde etmesi de sadece bu dünya ile sınırlı değildir. Dünya hayâtı bittikten sonra “Âhîret” ismiyle ikinci bir hayat başlayacaktır. Allah Teâlâ, ölüleri tekrar diriltecek, onları dünyada yaptıklarından hesaba çekecek, Allah’ın istediği şekilde yaşayanlara mükâfât, O’nun dînine uymayanlara da cezâ verecektir. Allah’ın âhîretteki nimetleri hayal ötesi bir güzellikte ve nihâyetsizdir. Tabî ki inkârcılar için hazırladığı cezâ ve azâbı da aynı şekilde çok şiddetlidir.

İkinci hayat, ebedî olup hiç bitmeyecektir. Zâten insan rûhunun taşıdığı sonsuz saâdet arzusunun da sonlu olan bu dünyadaki elli-yüz senelik ömre sığmayacağı, iz’ân sahibi her insanın kolaylıkla kabul ettiği bir vâkıdır.

Bütün peygamberler âhîretin olacağını haber vermişlerdir. Şân ve şeref sahibi bu peygamberlerin doğru söyledikleri defâlarca tecrübe edilmiş ve hattâ kendilerine yöneltilen îtirazlara karşı mûcizeler göstermiş olduklarından, onların âhîretin geleceğine dâir Allah’tan getirdikleri haberlere inanmamak için artık bir sebep kalmamıştır.

İslâm’a göre âhîret inancının özü şudur:

“Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.” (ez-Zilzâl 99/7-8)

Bir şahıs, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'e gelerek:

“–Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret!” demişti.

Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- onu, kendisine Kur'an öğretmesi için ashâbından birine gönderdi. Sahâbî ona Zilzâl sûresini sonuna kadar öğretti. “**Kim zerre kadar hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar şer işlemişse onu görür!**” âyetlerine gelince, bu ifadelerden son derece müteessir olan şahıs, derin düşüncelere daldı ve:

“–Bu bana yeter!” dedi.

Bu durum Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e haber verilince:

“–*Onu bırakın! Zira o hakîkati idrak etti, anlayış sahibi oldu!*” buyurdu. (Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, VIII, 597)

Yine, bir bedevi Allah Rasûlü'nün bu âyetleri okuduğunu dinleyince:

“–Ey Allah'ın Rasûlü, zerre ağırlığı kadar mı?” diye sordu. Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–*Evet*” buyurdu. Bir anda hâli değişiveren bedevî:

“–Vay benim hatâlarım!” dedi ve bu sözlerini defalarca tekrarlayıp durdu. Sonra da işittiği âyetleri tekrar ederek kalkıp gitti. Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz onun ardından:

“–*İman bu bedevînin kalbine girdi!*” buyurdu. (Suyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, VIII, 595)

İslâmî bir eğitim alan insan, Allah'ın azametini yakından tanıyarak, yaptığı zerre kadar iyilik ve kötülüğün dahî karşılığını âhirette göreceğini bilir ve hayatı boyunca yaptığı her harekete, söylediği her söze ve hattâ kalbinden geçen düşüncelere dahî dikkat eder. Şuursuz ve rastgele bir ân bile geçirmek istemez.

İslâm, Allâh'a Yaklaşma Yollarını Öğretir

İbâdetler

Cenâb-ı Hakk'ın güzel vasıflarını ve kemâlini, gücü nisbetinde tanımaya başlayan her rûh, mutlaka O'na yaklaşma iştîyakıyla dolup taşar. Allah'a yaklaşmanın yolu ise, O'nun rızâsını kazandıran ibadetlerdir. Cenâb-ı Hak bu ibadetleri son olarak, Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed Mustafâ vâsıtasıyla kullarına beyan etmiştir.

Namaz, maddî ve mânevî olarak tam bir temizlik ve rûhen Allah Teâlâ'nın yüce huzûruna çıkma hâlidir. Namazda vücûdun kıblesi Kâbe olduğu gibi, kalbin kıblesi de Cenâb-ı Hak olur. Zâhirî ve bâtınî âdâbına riâyette kılınan namaz; kulu yanlışlıklardan, aşırılıklardan, hudutların dışına çıkmaktan koruyan bir zırh olur. Namazda mü'minler nice rûhî meziyetler kazanır ve nice ulvî hislere nâîl olurlar.

Her gün belli vakitlerde edâ edilen namaz, insanın zamânını bir programa tâbî kılarak, ona intizamlı bir yaşama disiplini kazandırır ve mes'ûliyet duygusunu kuvvetlendirir. Hayatı, âhenk ve insicâm üzere olmayan bir insanın iç âleminde denge, huzûr ve sükûnun bulunması mümkün değildir. Bunun yanında namaz, îmâna sağlam bir muhâfaza olur, tefekküre derinlik kazandırır, korku anlarına tesellî ve neş'e zamanlarına ulvî bir lezzet bahşeder. Yine namaz, rûhâniyeti kuvvetlendiren, kalbe neş'e ve sâfiyet veren ve ilâhî ünsiyeti artıran feyz ve bereketlerle dolu bir ibâdetdir.

Zekât, mal ve servet sahiplerinin fiilî bir şükür ifâdesidir. Şükrün ise, nîmeti artıracığı, bir va'd-i ilâhîdir. Zekât, Allah'ın kullarına yardım ederek, O'nun rızâsını kazanma vesilesidir. Toplumdaki iktisâdî denge ve ictimâî huzûrun en mühim âmilidir. Zîrâ İslâm'a göre mal-mülk ne ferde, ne de topluma âittir. Mülk, Cenâb-ı Hakk'a âittir. Kul, ancak onun belli bir süreliğine tasarrufçusudur.

Bütün canlılar, Allâh'ın mülkünde yaşayıp rızıklanmaktadır. Cenâb-ı Hak, yeryüzündeki bir avuç toprağı, sürekli bir değışim ve dönüşümle, sonsuz sayıda canlıyı besleyecek bir gıdâ ambarı hâlinde insanlığın emrine vermiştir. Bütün canlılar içinde akıl ve iz'ân ile mücehhez yegâne varlık olan insanlar, bu gerçeğı görüp de Rabbimizin mü'min-kâfir, âciz-kâdir bilcümle canlıları doyurması karşısında, kimin malını kimden esirgediklerini hiç düşünmezler mi?

Oruç, kişinin kendisine azâb etmesi değıl, bedenini ve rûhunu terbiye ederek onları kuvvetlendirme ve dünyanın geçici heveslerine esir olmaktan kurtarma gayretidir. Oruç, bir insan için hayat mücâdelesinde zarûrî

olan azim, sabır, sebat, metânet, kanaat, hâle rızâ, irâdeye hâkim olma, nefsânî arzulardan uzaklaşma gibi güzel hasletleri kazandırarak ahlâkı kemâle erdirir. Bilhassa irâde terbiyesi için oruçtan daha müessir olabilecek bir başka usûl mevcut değildir. Irâde ise, insandaki tabî ve nefsânî temâyül-lerin aşırılık ve azgınlıklarına karşı koyabilmenin temel vâsıtalarından biridir. Yine oruç, hayatta en çok lâzım olan merhamet, şefkat ve şükür hislerini inkişâf ettirerek Cenâb-ı Hakk'ın "Rahmân" sıfatından hisse aldırır.

Oruç, sadece belli bir süreliğine aç kalmak değildir. Oruç yalnızca mide ile de tutulmaz. Bütün uzuvların bu ibâdete iştirâk etmesi îcâb eder. Orucu; yalan, gıybet, dedikodu gibi zaafarla zedeleyerek ecrini asgarî seviyeye düşürmek, büyük bir israftır.

Hac ve umre, dünyanın her yerinde yaşayan mü'minlerin en geç senede bir toplanarak meselelerini görüşüp konuştuğu, birbirinden haberdâr olduğu feyizli bir ibadet iklimidir.

Hac ve umre, Hakk'a teslîmiyet hâli ile rûhânî meziyet ve istîdatların tekâmül ettirilmesidir. Bu ibadetler için ihrâma giren mü'minler, hayvan avlayamaz, avcıya avı gösteremez, bir ot, hatta kasıtlı olarak bir kıl bile koparamazlar. Bütün insanlara, hayvanlara ve nebâtâta karşı bir nevi "zararsızlık tâlîmi" yaparlar. Böylece, belli bir vakit bâzı helâllerin bile yasaklanması vesîlesiyle, şüpheli ve haramlardan ne kadar uzak durmak gerektiğinin bir başka telkînini gönüllerinde hissederler. Orada Yaratan'dan ötürü yaratılanlara şefkat, merhamet, nezâket ve bilhassa gönül kırmama ve kırılmama hassâsiyetinin şuur ve idrâki içinde olurlar. Böylece kalpler incelik, nezâket ve zarâfette zirveleşir, İslâm'ın güler yüzünü temsil edecek kıvâma ulaşır.

İbadetlerde, herkese farz olan bir alt sınır vardır. Oradan ötesi serbesttir. Herkes gücü ve aşkı nisbetinde Rabbine yaklaşmak için gayret sarfeder.

Yüce Rabbimizi tanıma bahtiyarlığına nâil olan gönüller, İslâm'ın getirdiği ibâdetlerden târifi imkânsız bir haz alır, nice kudsî neş'elere nâil olurlar. Ancak tadararak anlaşılabilir bir mânevî zevk alırlar. Allâh'a kulluktan daha ulvî bir lezzet ve mertebenin olmadığını anlar ve ibadetlerini güçleri yettiğince artırmanın gayreti içinde olurlar.

İbâdetlerin insanın bedeni ve rûhu üzerinde pek çok müsbet tesiri vardır. İbadetlerin her biri ayrı bir keyfiyet taşır ve her biri ruhlara verilen mânevî birer gıdâ ve vitamin mesâbesindedir. İbadetlerini yerine getiren bir mü'min, mânen kuvvetli olur ve gönül huzûru içinde yaşar. Hayatta karşılaştığı mânîler, zorluklar ve imkânsızlıklar karşısında ye'se kapılmaz, strese düşmez. En mühimi de ibadetler sâyesinde kişinin îmânı kuvvet kazanır.

İnsan, kalben inandığı hakîkati diliyle terennüm etmez ve onu fiilen yaşamazsa, ona olan îman ve muhabbeti yavaş yavaş zayıflar. Bunun için İslâm, yalnız nazarî ve îtikâdî esasları değil, amelî hükümleri de tâlim etmiştir. Yani İslâm, tam mânâsıyla bir hayat dînidir. Kalbin en derin noktasından başlayarak onu tamamen saracak olan îman, lisandan âb-ı hayat gibi akacak, sonra da bütün vücûda ve muhîte sirâyet edecektir.

Ahlâk ve Muâmelât

Bir mü'min, ferdî hayatını İslâmî çizgide yaşamak mecbûriyetinde olduğu gibi, diğer insanlarla muâmelelerini de Allâh'ın emirlerine uygun tarzda tanzim etmek zorundadır. Yani İslâm'ı, hayatının her safhasına hâkim kılmalıdır.

İslâm'ın esâsı îman, hedefi ise sâlih ameller ve güzel ahlâktır. İslâm'ın en büyük ahlâkî hususiyeti "**İstikâmet**"tir. Yani niyette, düşünce-
de, sözde ve fiilde Allah Teâlâ'nın istediği gibi dosdoğru olmaktır. İnsan için en hayırlı yol, istikâmettir. İnsanların bütün felâketleri, bütün korkuları istikâmetsizlikten kaynaklanır.

Muâmelât; âile-akrabâ ve komşulukta, ictimâî ve iktisâdî sahada, velhâsıl hayatın her safhasındaki beşerî münâsebetlerde adâlet, kul hakkına riâyet, affedicilik, yardımlaşmak, kısacası mükemmel bir sûrette edepli olmak gibi esasları ifâde eder.

Mü'minler, nefse ve şeytana fırsat vermeden huzurlu **âile** yuvalarını ayakta tutmaya gayret ederler. Âile fertlerinin haklarını güzelce îfâ etmeye çalışırlar.

Kişinin **akrabâ** ve yakınlarıyla alâkasını devâm ettirmesi, onları koruyup gözetmesi, yani sıla-i rahimde bulunması, İslâm'ın çok ehemmiyet verdiği esaslardan biridir. Zira Cenâb-ı Hak, akrabâları birbirlerine mîrasçı

kılmış, birtakım haklar ve vazifelerle aralarındaki bağları kuvvetlendirmiş-
tir.

Cenâb-ı Hak, **komşuluk** hukûkuna riâyeti ısrarla emretmiştir. Âyet-i
kerîmede şöyle buyrulur:

**“...Anaya, babaya, akrabâya, yetimlere, yoksullara, yakın kom-
şuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolcuya ve mâliki bulun-
duğunuz kimselere ihsân ile muâmele edin, iyi davranın...”** (en-Nisâ 4/36)

Peygamber Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuş-
tur:

“Müslümanların dertleriyle dertlenmeyen onlardan değildir.” (Ta-
berânî, *el-Mu’cemu’s-Sağîr*, II, 131/907; Beyhakî, *Şuab*, VII, 361)

Peygamber Efendimiz’in ashâbından **Abdullah bin Ömer** -
radiyallâhu anhuma- şöyle anlatır:

“Yedi âile vardı, hepsi de yoksuldu. Bir kişi, bu hânelerden birine bir
koyun kellesi hediye etti. Ev sahibi, komşusunun daha muhtaç olduğunu
düşünerek kelleyi diğer komşuya gönderdi. İkinci komşu da aynı düşünceyle
kelleyi üçüncü komşuya gönderdi. Bu şekilde kelle yedi ev arasında do-
laştıktan sonra tekrar ilk hediye edildiği eve geldi.” (Hâkim, *Müstedrek*, II, 526)

Abdullah bin Ömer -radiyallâhu anhuma- için bir koç kesilmişti.
İbn-i Ömer Hazretleri, âilesine:

“–Ondan yahûdi komşunuza da hediye ettiniz mi?” diye sordu.

“–Hayır!” cevabını alınca şöyle buyurdu:

“–Bundan ona da gönderin! Zira ben Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve
sellem- Efendimiz’in:

*«Cebrail bana komşu hakkı husûsunda o kadar ısrarla tavsiyelerde
bulundu ki, neredeyse komşuyu komşuya vâris kılacak zannettim!»* buyur-
duğunu işittim.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 122-123/5152; Tirmizî, *Birr*, 28/1943)

İslâm, **ticârî hayatta** haksız menfaat, fâiz, istismar, karaborsa, gabn-i
fâhiş (kandırmak sûretiyle değerinin çok üstünde satış yapmak) ve toplu-
mun zararına olan satışları yasaklar. Peygamber Efendimiz -sallallâhu aley-
hi ve sellem- Medîne’ye hicret edince, vatandaşlık esaslarını ve hukûkunu
tâyin ve tespit ettikten hemen sonra, Medîne çarşısını tanzim etti. Dürüst-

lük, güvenilir olmak ve hakka hukuka riâyet husûsunda son derece kat'î ve kuvvetli kâideler koydu. Bunların işleyişini bizzat tâkip ve kontrol etti.

Sahâbeden **Cerîr bin Abdullah** -radıyallâhu anh- bir at satın almak istemişti. Beğendiği bir at için satıcı beş yüz dirhem fiyat teklif etti. Cerîr -radıyallâhu anh- bu ata altı yüz dirhem verebileceğini, hatta sekiz yüz dirheme kadar fiyatı yükseltebileceğini ifâde etti. Çünkü atın değeri yüksek olup satıcı bunun farkında değildi. Kendisine:

“–Atı, beş yüz dirheme alman mümkün iken, niçin sekiz yüz dirheme kadar fiyatı yükselttin?” diye soruldu. Cerîr -radıyallâhu anh- şu muhteşem cevabı verdi:

“–Biz alışverişte hile yapmayacağımız husûsunda Allâh Rasûlü’ne söz verdik.”³

Adâlet

İslâm, insanın kendi ve akrabaları aleyhine bile olsa adâletle hükmetmesini emreder. Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

“Ey îman edenler! Adâleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, anne babanız ve akrabanızın aleyhine bile olsa Allah için şahitlik eden kişiler olun! (Haklarında şahitlik yaptığınız kişilerin) zengin veya fakir olmasına bakmayın, zira Allah onlara (sizden) daha yakındır. Nefsin arzularına tâbî olmayın ki haktan dönmeyesiniz ve adâlet üzere hareket edebilirsiniz! (Şahitliği) eğip büker yahut ondan tamamen yüz çevirirseniz, (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdârdır.” (en-Nisâ 4/135)

Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir gün:

“–Kıyâmet günü gölgeye koşan sâbikûn kimdir biliyor musunuz?” buyurdular. Ashâb-ı kirâm:

“–Allah ve Rasûlü daha iyi bilir” dediler. Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–Onlar, kendilerine hak verildiğinde onu kabul edenler, kendilerinden hak istendiğinde bunu cömertçe verenler ve insanlar hakkında hükme-

³ İbn-i Hazm, *el-Muhallâ*, Mısır 1389, IX, s. 454 vd.

derken kendileri için hüküm veriyormuş gibi davranan kişilerdir.” buyurdular. (Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, VI, 67, 69)

Süheyl bin Amr, müşriklerin hatfibi idi. Sözün haddinden fazla tesirli olduğu bir devirde, devamlı İslâm aleyhine konuşur, insanları kışkırtırdı. Bu zât Bedir Gazvesi’nde müslümanlara esir düştü. **Hz. Ömer** -radiyallâhu anh-:

“–Yâ Rasûlallah! Müsâade buyur, Süheyl’in ön dişlerini sökeyim de dili dışarı sarksın, bundan sonra hiçbir zaman ve hiçbir yerde senin ve İslâm’ın aleyhinde konuşmasın?!” dedi. Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–*Bırak onu ey Ömer! Ben, onun uzuvlarına böyle bir zarar veremem! Şayet bunu yapacak olursam, peygamber olmama rağmen, Allah da aynısını bana yapar. Acele etme, gün gelir o, senin medhedip hoşlanacağı bir makamda konuşma yapar ve seni sevindirir*” buyurdu. (İbn-i Hişâm, *Siret*, II, 293)

Süheyl -radiyallâhu anh-, Allah Rasûlü’nün haber verdiği o medhe şâyân konuşmasını zamanı gelince yaptı. Peygamber Efendimiz’in vefâtı üzerine Mekke’deki münâfikların karışıklıklar çıkardığı bir hengâmede, Hz. Süheyl, Kâbe’nin yanında kalkıp bir hutbe îrâd ederek insanları yatıştırdı. Ömer -radiyallâhu anh-, Hz. Süheyl’in bu konuşmasını işittiğinde, Peygamber Efendimiz’in sözünü hatırladı ve:

“–Yâ Rasûlallah, senin Allah’ın Rasûlü olduğuna bir kez daha şehâdet ederim!” diyerek gözleri doldu.⁴

Ebû Râfi‘-radiyallâhu anh- şöyle anlatır: “Kureyşliler beni Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’e elçi olarak göndermişlerdi. Onu görünce gönlüme İslâm’a girme arzusu düştü:

«–Ey Allah’ın Rasûlü, vallahi ben Kureyşlilerin yanına asla dönme-yeceğim!» dedim. Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

«–*Ben ahdimi bozmam ve bana gelen elçileri alıkoymam. Sen şimdi Kureyşlilerin yanına dön! Eğer şu anda kalbine gelen (İslam’a girme arzunu orada da) hissetmeye devam edersen buraya geri gel!*» buyurdu.

⁴ İbn-i Hişâm, *Sîret*, IV, 346; Vâkıdî, *Meğâzî*, I, 107; Belâzurî, *Ensâbu’l-eşrâf*, I, 303-304; İbn-i Abdi’l-Berr, *İstîâb*, II, 669-671; Hâkim, III, 318/5228.

Bunun üzerine Mekke'ye gidip elçilik vazifemi îfâ ettikten sonra hemen Peygamber Efendimiz'in yanına geldim ve müslüman oldum." (Ebû Dâvûd, Cihâd, 151/2758)

Eşitlik

İslâm, hiçbir ırk, cins, toplum ve zümre ayırımı yapmaksızın bütün insanları ilâhî vahyin muhatabı ve aynı insanlık âilesinin fertleri kabul eder. İnsanlara aynı anne babadan geldiklerini bildirerek aralarındaki bazı farklılıkların düşmanlık sebebi değil, karşılıklı iyi ilişkilere bir vesile olarak görülmesini telkin eder. İnsanların farklı ırklardan gelmeleri ve ayrı toplumlar teşkîl etmeleri, kendilerine verilen nimetler hususunda bir imtihan, insanlığın ortak ideal ve hedefleri için bir hayırda yarış ve iş birliği vesilesi olarak görülür.⁵

İslâm'a göre insanlar arasındaki üstünlük; ırk, renk ve millet gibi yaratılıştan gelen ve elde olmayan vasıflarla değil, insanın irâde ve gayretiyle elde ettiği Cenâb-ı Hakk'a yakınlık, fazilet ve takvâ derecesiyle ölçülür.

Peygamber Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem-, Mekke'yi fethedip en büyük düşmanlarını avucunun içine aldığı gün, onları affederek şöyle hitap etmiştir:

"Ey insanlar! Allah Teâlâ size câhiliye kibrini ve atalarla övünmeyi yasaklamıştır. İnsanlar iki sınıftır: Bir, iyilik ve takvâ sahibi olup Allah'ın değer verdiği kişiler; bir de günahkâr, kötü ve Allah katında kıymeti olmayan kimseler. Bütün insanlar Hz. Âdem'in çocuklarıdır. Allah Teâlâ ise Âdem'i topraktan yaratmıştır." (Tirmizî, Tefsîr, 49/3270; Ebû Dâvûd, Edeb, 110-111/5116)

Yine Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

"Ey İnsanlar! Dikkat edin: Rabbiniz birdir, babanız (Âdem) birdir. Dikkat edin! Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın Araba, kırmızı tenlinin siyah tenliye, siyah tenlinin kırmızı tenliye hiçbir üstünlüğü yoktur. Bunlar birbirlerine karşı ancak takvâ ile üstün olabilirler." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, V, 411)

---

⁵ Mâide, 48; Bakara, 148.

Merhamet

Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurur:

“Merhamet edenlere Rahmân olan Allah Teâlâ merhamet buyurur. Yeryüzündekilere şefkat ve merhamet gösteriniz ki, semâdakiler de size merhamet etsinler!” (Tirmizî, Birr, 16/1924)

Bedir’de müslümanlar ile müşrikler karşı karşıya gelmiş, savaş için son hazırlıkları yapıyorlardı. Su sıkıntısı çeken müşriklerden bir grup, müslümanların havuzundan su içmek için geldiler. Müslümanlar onlara mânî olmak istedikleri zaman Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–Bırakınız içsinler!” buyurdu. Onlar da gelip içtiler ve saflarına geri döndüler. (İbn-i Hişâm, II, 261)

İslâm’ın getirdiği merhamet, insanlarla sınırlı değildir. Onun merhametinden diğer varlıklar da nasiplerini almışlardır. Bir gün Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–Nefsim kudret elinde bulunan Allah’a yemîn ederim ki, birbirinize merhamet etmediğiniz müddetçe cennete giremezsiniz” buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm:

“–Yâ Rasûlallah! Hepimiz merhametliyiz” dediler. Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- ise şu îzâhı yaptı:

“–Benim kastettiğim merhamet, sizin anladığınız şekilde yalnızca birbirinize olan merhamet değildir. Bilakis bütün mahlûkâta şâmil olan merhamettir, evet bütün mahlûkâta şâmil merhamet!..” (Hâkim, el-Müstedrek, IV, 185/7310)

Abdullâh bin Mesûd -radiyallâhu anh- der ki:

Biz bir yolculukta Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ile beraber idik. Efendimiz bir ihtiyacı için yanımızdan ayrıldı. O sırada bir kuş gördük, iki tane de yavrusu vardı. Biz yavrularını aldık, kuş ise aşağı yukarı çıkıp inerek çırpınmaya başladı. Rasûl-i Ekrem Efendimiz geldiğinde bu hâli gördü ve şöyle buyurdu:

“–Kim bu zavallının yavrusunu alarak ona eziyet etti, çabuk yavrusunu geri verin!” (Ebû Dâvûd, Cihâd 112/2675, Edeb 163-164)

Cömertlik

Peygamber Efendimiz, cömertlik ve diğergâmlık vasıflarına en fazla sahip olan insandı. Bir gün âilesi bir koyun kesmişti. Nebiyy-i Ekrem -sallallâhu aleyhi ve sellem- bir ara:

“–Ondan geriye ne kaldı?” diye sordu. Hz. Âişe -radıyallâhu anhâ-:

“–Sadece bir kürek kemiği kaldı” cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-:

“–*Hakikatte bir kürek kemiği hariç, hepsi duruyor!*” buyurdu. (Tirmizî, Kıyâmet, 33/2470)

Hz. Câbir'in naklettiğine göre:

“Peygamber Efendimiz'den bir şey istendiğinde, «hayır» dediği vâkî değildi.” (Müslim, Fedâil, 56)

Yanında bir şey olmadığı zaman, eline geçtiğinde vereceğine dâir vaade bulunurdu. (Dârimî, Mukaddime, 12)

Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurur:

“*Cömert insan, Allah'a, cennete ve insanlara yakın; cehennem ateşine uzaktır. Cimri ise, Allah'a, cennete ve insanlara uzak; cehennem ateşine yakındır!*” (Tirmizî, Birr, 40/1961)

Mekkeli Muhâcirler, dinleri uğruna işlerini, evlerini, mal ve mülklerini düşmanlarına bırakıp Medîne'ye hicret etmişlerdi. Bu büyük fedâkârlık, Medîneli Ensâr'ın büyük cömertliğiyle karşılaştı. Her bir Muhâcir âileyi, Medîneli bir âile yanına aldı. Böylece aralarında kardeşlik akdi gerçekleştirilen sahâbîler birlikte çalışacak ve elde ettikleri kazancı paylaşacaklardı. Ensâr, fazla arâzîlerini Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e takdim ederek Muhâcirler arasında taksîm etmesini istediler. **Ensâr**, bu kadarla da kalmayarak:

“–Yâ Rasûlallah! Hurmalıklarımızı da Muhâcir kardeşlerimizle aramızda paylaşır!” teklifinde bulundular. Peygamber Efendimiz bunu kabûl etmeyince Ensâr, Muhâcirlere:

“–Öyleyse ağaçların bakım ve sulama işini siz üzerinize alınız da mahsulde ortak olalım!” dediler. Peygamber Efendimiz'in de uygun görme-siyle her iki taraf:

“-İşittik ve itaat ettik!” diyerek bu teklîfi kabûl ettiler. (Buhârî, Hars, 5)

Hurmaları devşirdiklerinde, **Ensâr** bunları ikiye ayırır, bir tarafa çok, diğer tarafa da az hurma koyarlardı. Daha sonra, az olan tarafın altına hurma dalları koyarak o tarafı çok gösterir, Muhâcirler’e:

“-Hangisini tercih ederseniz alın!” derlerdi. Onlar da çok olan yığın Ensâr kardeşlerimizin olsun diye, az görünen yığını alırlar ve böylece hurmanın çoğu Muhâcirler’e gelirdi...” (Heysemî, *Mecmau’z-zevâid*, X, 40)

İslâm, Yaratan’dan Ötörü Yaratılanı Sevme Dînidir

Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

*“İman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda **selâmı** yayınız!”* (Müslim, İmân, 93; Ebû Dâvûd, Edeb, 131)

“Allah Teâlâ kıyâmet günü: «Nerede benim rızâm için birbirlerini sevenler? Gölgeinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bugün onları Arş’ının altında gölgelendireceğim» buyurur.” (Müslim, Birr, 37; Tirmizî, Zühd, 53. Krş. Buhârî, Ezan, 36)

“Hediyeleşiniz ki birbirinize olan muhabbetiniz ziyâdeleşsin!” (*Muvatta’*, Hüsnü’l-hulk, 16; Buhârî, *el-Edebü’l-müfred*, no: 594)

“Size birisi hediye verirse ona karşılık verin, verecek bir şey bulamazsanız kendisine dua ediniz!” (Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, II, 96)

Rasûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- din kardeşlerinden birini üç gün göremezse, onu sorardı. Uzaktaysa onun için dua eder, evindeyse ziyâret eder, hasta ise “geçmiş olsun” demeye giderdi. (Heysemî, II, 295)

İslâm, insanı dâimâ diğergâmlığa, yani başkalarını da düşünmeye sevk eder. Kişinin şahsî kurtuluşunun, başkalarının da kurtuluşuna hizmet etmekten geçtiğini telkîn eder.

Başkalarının yardımları sâyesinde belli bir seviyeye gelen insanın, bundan sonra sadece kendisini düşünmesi son derece yanlış bir davranıştır. Çiçekler, nasıl ister-istemez güzel koku neşrederlerse, insanların da aynı şekilde çevrelerine güzel davranışlar sergilemeleri îcâb eder. Zîrâ ilâhî

emâneti yüklenen insanın yaratılış hikmeti Allah'a kulluk ve mahlûkâta hizmettir.

Allah Rasûlü -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Bir müslüman herhangi bir ağaç veya bitki dikerse, ondan yenilen şey kendisi için sadakadır, ondan çalınan şey kendisi için sadakadır, yabânî hayvanların yediği şeyler sadakadır, kuşların yedikleri sadakadır, bir kişinin ondan alıp eksilttiği şey de kendisi için sadakadır.” (Müslim, Müsâkât, 7)

“Kardeşine göstereceğin tebessüm, bir sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır. Yolunu kaybeden kimseye yolu gösterivermen sadakadır. Gözü görmeyen kimseye yardımda bulunman sadakadır. Yoldan taş, diken, kemik (gibi şeyleri) kaldırıp kenara atman sadakadır. Kovandan kardeşinin kovasına su boşaltman sadakadır.” (Tirmizî, Birr, 36/1956)

“Biriniz, yapacağı en küçük iyiliği dahî aslâ hakir görmesin! Yapacak hiçbir şey bulamazsa kardeşini güler yüzle karşılasın! Eğer et satın alır ya da bir tencere yemek pişirirsen, suyunu biraz fazla koyup, ondan komşuna da bir miktar ikram et!” (Tirmizî, Et'ime, 30/1833)